

## ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ РЕСУРСІВ ЯК ОБ'ЄКТА СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Обельницька Х. В.*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна, E-mail: obelnutska@rambler.ru*

**Анотація.** В статті здійснено ретроспективний аналіз еволюції наукової думки щодо поняття «ресурси» з метою визначення його економічної суті та уточнення даної дефініції як об'єкта системи корпоративного управління підприємством. Наведені у статті етапи еволюції ідей ресурсного підходу розкривають значення та важливість формування ексклюзивності підприємства, що заснована на ефективності використання внутрішніх ресурсів підприємства. Закцентовано увагу на фінансових ресурсах підприємства, як матеріальних носіях фінансових відносин підприємства. Проведене по-елементне розкладання досліджуваних визначень деривації «фінансові ресурси підприємства», за результатами чого визначено сутнісні ознаки фінансових ресурсів підприємства, що дозволяє сформулювати достатньо цілісне уявлення про досліджувану деривацію. Наведене авторське визначення ресурсів підприємства як засоби та можливості досягнення цілей діяльності, які є контрольовані цим підприємством і дозволяють розробляти та реалізовувати стратегії, орієнтовані на підвищення ефективності його функціонування. Визначена система корпоративного управління як сукупність елементів (органів управління і координації, норм, принципів, правил та ін.), взаємозв'язків і відносин між ними, призначена для здійснення процесу корпоративного управління. Окреслено місце ресурсів як базового об'єкту системи корпоративного управління підприємства. Проведена типологізація завдань системи корпоративного управління та формування суті конкретного виду.

**Ключові слова:** корпоративне управління; підприємство; ресурси; система.

**Аннотация.** В статье осуществлен ретроспективный анализ эволюции научной мысли относительно понятия «ресурсы» с целью определения его экономической сути и уточнения данной дефиниции как объекта системы корпоративного управления предприятием. Приведенные в статье этапы эволюции идей ресурсного подхода раскрывают значение и важность формирования эксклюзивности предприятия, что основанная на эффективности использования внутренних ресурсов предприятия. Закцентовано внимание на финансовых ресурсах предприятия, как материальных носителей финансовых отношений предприятия. Проведено по-элементное разложение исследуемых определений деривативы «финансовые ресурсы предприятия», за результатами чого определенно сущностные признаки финансовых ресурсов предприятия, что позволяет сформировать достаточно целостное представление об исследуемой деривативе. Приведено авторское определение ресурсов предприятия как средства и возможности достижения целей деятельности, которые контролируются этим предприятием и позволяют разрабатывать и реализовывать стратегии, ориентированные на повышение эффективности его функционирования. Определенная система корпоративного управления как совокупность элементов (органов управления и координации, норм, принципов, правил, и др.), взаимосвязей и отношений между ними, предназначенная для осуществления процесса корпоративного управления. Очерченно место ресурсов как базового объекта системы корпоративного управления предприятия. Проведенная типологизация заданий системы корпоративного управления и формирования сути конкретного вида.

**Ключевые слова:** корпоративное управление; предприятие; ресурсы; система.

**Annotation.** The author of the article has done a retrospective analysis of the evolution of the scientific thought concerning the notion of “a resource” in order to define its economic content and specify its definition as an object of the system of the corporate governance of an enterprise. The article describes the stages of the revolution of the ideas concerning the resource approach which reveal the importance and significance of enterprise exclusivity formation based on the effective usage of the internal resources of an enterprise. The article is focused on the financial resources of an enterprise which represent the financial relations within an enterprise. The author has done a step-by-step analysis of the definitions concerning the derivation of “the financial resources of an enterprise” and according to the results defined the main features of the term which allows the reader to get a general idea of the derivation studied in the article. The author defines “the resources of an enterprise” as the means and possibilities which are aimed at realizing the objectives set by an enterprise and allowing to design and fulfil the strategies focused on an increase in the effectiveness of its functioning. The author defines “corporate governance” as the combination of elements (including management and coordination bodies, regulations, principles, and rules), the interrelations between them aimed at realizing the process of governance. The article highlights the role of “a resource” regarding it as a basic object of the system of the corporate governance of an enterprise. The article provides the typology of the tasks of a corporate governance system and the presentation of its concrete content.

**Keywords:** corporate management; enterprise; resources; system.

**Вступ.** Світовий економічний розвиток сьогодення характеризується зростаючою інтернаціоналізацією та лібералізацією бізнесу, що веде до концентрації та консолідації капіталів і виробництва, підвищення вимог до чітких і прозорих правил у взаємовідносинах між учасниками бізнес-зв'язків. Така динамічність розвитку економіки стала поштовхом трансформації форм господарювання, зокрема корпоративна форма ведення бізнесу стала проявом ефективною та зручною співпраці на фоні поділу функцій управління і володіння об'єднаними ресурсами. В зв'язку з цим виникла і набула повсюдного розвитку концепція корпоративного управління як сучасної цілісної системи взаємовідносин, а ефективність її функціонування стала індикатором ступеню розвитку корпорації. Окремим об'єктом такої системи корпоративного управління підприємством поряд з фінансово-господарськими процесами, економічними та соціальними результатами виступають ресурси як основа його функціонування, розвитку та уособлення вкладеного в діяльність капіталу. Реалізація подальшого поступального економічного розвитку корпорацій України, з урахуванням наявних кризових явищ в економіці, визначає потребу перетворень на основі консолідації ресурсів підприємства, відповідного реформування ресурсного, в т.ч. фінансового, забезпечення підприємств.

Натомість, новітність сучасних вимог та економічних перетворень, складність управління корпораціями в умовах нестабільної кризової економіки вимагають від їх керівництва побудови адаптивної системи управління з новими підходами до управління ресурсами, в т.ч. і фінансовими. Адже саме через відсутність ефективного фінансового механізму для вітчизняних підприємств проблеми недостатності фінансових ресурсів знаходяться тривалий час поспіль в хронічній стадії: пошук джерел фінансування, форм і методів раціонального використання, вкладення. Водночас акцентується увага на переосмисленні економічних понять, що уособлюють собою об'єкти корпоративного управління.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Фундаментальний внесок у розвиток теоретичних основ дослідження ресурсів підприємства зробили такі видатні зарубіжні науковці як Ф. фон Візер, П. Дуглас, Дж. Б. Кларк, Ч. Кобб, Т. Мальтус, К. Маркс, А. Маршалл, Дж. С. Міль, Д. Рікардо, П. Самуельсон, Ж.-Б. Сей, А. Сміт, Р. Солоу, С. Фішер та багато інших. Вітчизняні автори та науковці пострадянського простору також відзначаються значною кількістю тематичних досліджень стосовно ресурсів підприємства, зокрема це роботи Н. О. Власова, В. Грузінова, В. Грибова, Л. Л. Кушнір, С. Н. Лікасова, Т. І. Ніколаєва, В. Є. Новицького, Л. Г. Огорокової, К. В. Романчук, А. А. Садекова, С. І. Терещенко та інших.

**Цілі статті.** Мета статті полягає у розкритті економічної сутності поняття ресурсів, зокрема фінансових ресурсів, як об'єкта системи корпоративного управління підприємства на основі аналізу та узагальнення праць відомих вчених-економістів з метою врахування багатовимірності даного поняття.

**Виклад основного матеріалу.** Французьке слово *ressource*, що перекладається як засоби, запаси, можливості, джерела доходів, міцно вкорінилось в економічній практиці людства з моменту формування потреби характеристики предметів, необхідних для будь-якої діяльності. Відзначимо, що без змістової прив'язки до підприємства воно носить універсальний, міждисциплінарний та багатоаспектний характер. Термін «ресурси» включається в понятійний апарат значної кількості знань. Так, енциклопедичні словники наводять наступне визначення: «ресурси (від французького *ressource* - допоміжний засіб) - грошові кошти, запаси, цінності, можливості, джерела коштів, доходів (наприклад, природні ресурси, економічні ресурси)» [1,2,3].

В контексті економічної спрямованості визначення дещо змінюється: «Ресурси (*resources*) - в це поняття включається все, що сприяє економічній діяльності: природні ресурси (наземні, копалини, підводні); людські ресурси, включаючи здібності та кваліфікацію; товари виробничого призначення, або вироблені людиною засоби виробництва. Економіку можна визначити як науку про аллокації ресурсів» [4]. «Ресурси (*resources*) - елементи економічної системи, використовувані в процесі виробничого споживання або фактори виробництва: праця (робітників, інженерів, організаторів виробництва), земля (запаси корисних копалин, лісу), капіталу (будівлі та споруди, технологічне обладнання, транспортні засоби). Терміном «ресурси» позначається також продукція та послуги невиробничого характеру, призначені для особистого споживання» [5]. Інакше: «ресурси - основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і, які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку» [6].

Проте перед з'ясуванням методики управління ресурсами підприємства та за наявності багатьох, часто суперечливих поглядів на цю проблему постає необхідність аналізу теоретичних викладок і з'ясування основних принципів дослідження даної категорії. При розгляді даної проблематики застосуємо діалектичний метод дослідження, основними елементами якого є принципи історизму, суперечності та системно-структурного підходу.

Принцип історизму відіграє значну роль у з'ясуванні якісних зрушень категорії дослідження, що відбулись під час її розвитку. Жорсткий зв'язок між історичним та логічним дає уявлення про деякі епізоди історії та подає формальну логіку як науковий аргумент. Використання даного принципу дає змогу віднайти суперечності, притаманні поняттю «ресурси», розкрити множину проблем і тенденцій його розвитку. Адже питання природи та умов виникнення, змісту й форми ресурсів є концептуальним і дискусійним [7].

Еволюціонування сприйняття поняття ресурсів відбувалось одночасно з ускладненням процесу виробництва, розширенням взаємозв'язків і підсиленням взаємозалежності його учасників,

виникненням нових факторів діяльності. Протягом етапів цієї еволюції серед науковців та практиків точились і точаться дебати стосовно суті самого поняття ресурси.

Результати ретроспективного аналізу наукової думки щодо поняття ресурсів підприємства (табл. 1) підтверджують наростаюче усвідомлення значення ресурсів та змістове наповнення даної дефініції від часів становлення наукової думки до сьогодення, адже саме здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання розглядається як потенціал тієї чи іншої системи, підприємства тощо.

**Таблиця 1 - Еволюція наукової думки щодо поняття «ресурси підприємства»**

Найвідоміші науковці					
Технологічний		Первинний економічний	Специфічний	Системний	Потенціальний
Вопросы (351-479 pp. до н.е.), Софрат (449-399 pp. до н.е.), Ксенофан (410-354 pp. до н.е.), Платон (428-347 pp. до н.е.), Аристотель (384-322 pp. до н.е.)		Классический экономический Б. Петти, А. Смит, Д. Рикардо, С. Мальтус, Г. Р. Маршалл, Ж.-Б. Сак, К. Маркс	К. Менгер, Ф. Бьер, Э. Басе-Бамер, Дж. Б. Кларк, П. Х. Дуглас, Ч. Б. Коуз	А. Маршалл, Й. Шумпетер, Д. Норт, Дж. Гейлбретт, С. Тоффлер, П. Друкер	Г. Асмофф, Дж. Хардингтон, М. Петерф, К. Вольшт, В. Вебб, С. Страттон, В. Найсмит, О. Анджелли, Л. Адамс, Б. 173 (Промисловість) Тейлор, І. Райс, С. Спенсер, С. Фелдман, С. Ламін, Ю. Верда
Експл. становлення теорії раціоналізації-кон. теорії		Експл. розвиток теорії класичної та марксистської економіки (XVII - XIX ст.)	Експл. розвиток неокласичної теорії та інтеграція комплексу раціоналізації та класицизму теорії ресурсів (починаючи з кінця XIX ст. і до сучасного стану)	Формування класичної ресурсної теорії та формування теорії побудови ресурсного суспільства (XX ст.)	Новий етап розвитку теорії ресурсів (починаючи з кінця XIX ст. - сьогодення)
Ресурси розширюють через поглинання своїх внутрішніх функцій якості: продуктивності, праці, рентабельності, витрат		Ресурси розширюють як фактори виробництва	Ресурси розширюють як об'єктивний ресурс та через виробничу функцію	Ресурси розширюють як складові системи	Ресурси розширюють як зміна та альтернативні можливості
Земля і праця		Земля, праця, капітал	Земля, праця, капітал, підприємницька здатність	Земля, праця, капітал, підприємницька здатність, інформація	Земля, праця, капітал, підприємницька здатність, інформація, інтелектуальна властивість, інформаційна технологія

*Розроблено автором за [8,9]*

В період домінування ідей класичної та марксистської економічних теорій панує сприйняття характеристики використання капіталу як виробничого ресурсу: накопичені економічні блага, що представляють всі форми капіталу, задіяні або можуть бути задіяні насамперед у виробничому процесі. В цьому процесі капітал не є самодостатнім чинником, а використовується в комплексі з іншими виробничими ресурсами (факторами виробництва), зокрема такими як праця та земля. У такому підході виокремлюється особливість категорії ресурси – їх відтворюваність, яка здійснюється як у формі споживчої вартості, так і у формі вартості. Оскільки з іншого боку капітал розглядається як загальна оцінка вкладених ресурсів.

За умов зростаючої конкуренції, розвитку новаторського типу підприємницького мислення (притаманно початку XX ст.) категорія ресурси – як будь-які джерела та передумови отримання необхідних людям матеріальних та духовних благ, які можна реалізувати при існуючих технологіях і соціально-економічних відносинах, - окрім матеріальної, трудової, фінансової та природної складових доповнилась інформаційною складовою. Зазначимо, що у сучасному суспільстві цінності споживання продукції замінюються цінностями виробництва та споживання інформації, а також безперервним інформаційним обміном, як невід'ємною частиною процесу обміну ресурсами між різними соціальними системами. Поняття «інформаційні ресурси» виступає однією з ключових категорій, що визначають і характеризують розвиток соціально-економічних систем. Воно також пов'язане з включенням інформації у виробничий процес підприємств різних організаційних форм та видів діяльності, тобто з визнанням інформації засобом по створенню інших ресурсів. При цьому інформаційні ресурси є продуктом інтелектуальної праці. Крім того, специфічність і унікальність властивостей інформації як ресурсу робить дослідження можливостей та обмежень щодо її використання у функціонуванні корпорацій особливо значущим.

Окремою складовою загального поняття ресурси, виступає частина, яка є матеріальними носіями фінансових відносин, тобто фінансові ресурси [10,11]. Саме вони супроводжують фінансово-господарську діяльність підприємства, в процесі чого трансформуються у матеріальні, інформаційні, трудові та інші види ресурсів.

Комплексний склад ресурсів унікальний для кожного конкретного виду діяльності, тому для ефективної роботи підприємства необхідно вирішувати завдання моделювання їх складу, оцінки взаємодії, оскільки працюють не кожен сам по собі, а здійснюючи вплив одних на інші в системі, тобто, створюючи додаткові, синергетичні властивості. При цьому система ресурсів повинна бути збалансована, тобто ресурси повинні відповідати стратегії підприємства за кількістю, якістю, продуктивним властивостями, оскільки загальна їх результативність визначатиметься найслабшим місцем. Період XX-XXI ст. характеризується науковими дослідженнями, що стосуються категорії

«ресурсного потенціалу підприємства», серед складових якого виділяються технічні, просторові, товарні, кадрові, фінансові та нематеріальні ресурси [8]. Окремі науковці вважають, що саме ресурсний підхід найширше розкриває значення та важливість формування ексклюзивності підприємства, заснованої на внутрішніх перевагах [9]. Вивчення багатоаспектності ресурсного потенціалу підприємств знайшло своє відображення в науковому доробку вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема В. Г. Андрійчука, О. А. Богуцького, М. В. Гладія, В. К. Гаркавого, П. Т. Каблука, І. В. Мегедіна, Л. Г. Огорокової, Г. М. Підлісницького, О. С. Федодіна, Т. В. Шталь. Еволюція ідей ресурсного підходу може бути представлена декількома етапами (рис. 1).

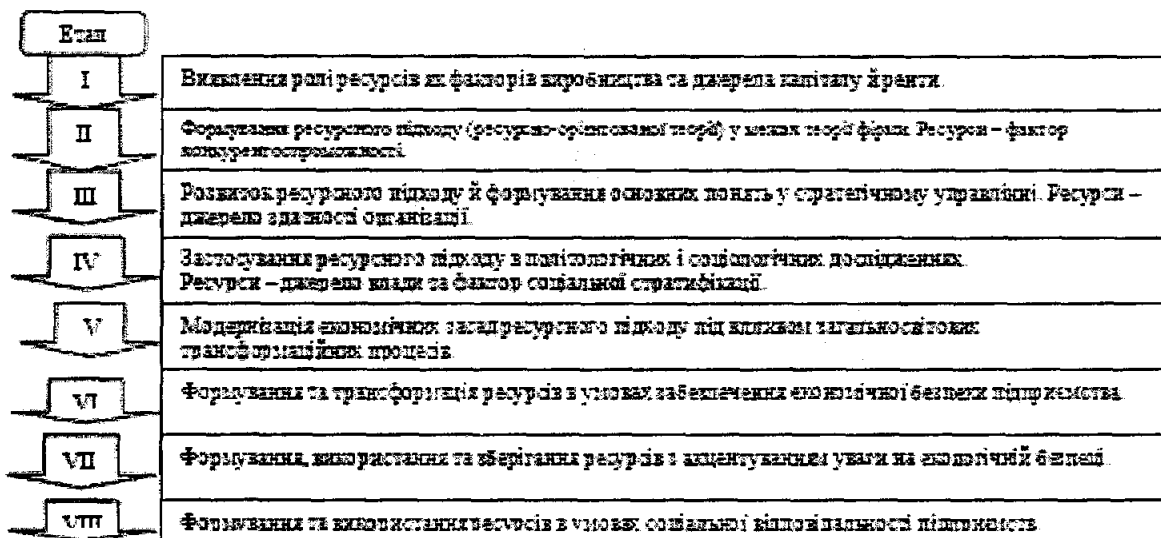


Рис. 1 – Еволюція ідей ресурсного підходу до поняття «ресурси» (на підставі [9])

Часові зрізи ілюструють мінливість підходів до бачення проблеми формування необхідних ресурсів для здійснення діяльності: акценти зміщуються від матеріально-грошових форм до інформаційно-інтелектуальних. Зміна економічних вимог спричинила урізноманітнення підходів як до характерних ознак ресурсів, їх класифікації, так і до самого їх сутнісного прояву (табл. 2): «фактор», «засіб», «цінність», «джерело», «благо», «елементи системи».

Таблиця 2 – Підходи науковців щодо поняття «ресурси»

Ресурси розглядають як					
Фактор	Засіб	Цінність	Джерело	Благо	Елементи системи
Шталь В. [9]	Александрова ММ [13], Конюшинська В. А. [14], Огородова Л. Г. [15]	Гончаров С. М. [16]	Харингтон Д. [17]	Новгородцев В. Є. [18], Мамалуз О. О. [19]	Мочарний С. В., Ларіна Я. С., Усташко О. А., Юрій С. І. [20], Терещенко С. І. [21]
Автори					

Наведений перелік визначень авторів, що різняться у своїх твердженнях стосовно дефініції, не дає повного уявлення про суть поняття. Так, В. А. Гросул розділяє сутність понять «ресурси», «економічні ресурси» та «фактори виробництва», простеживши еволюцію наукових знань про економічні ресурси. Автор опирається на дослівний переклад поняття «ресурси» і характеризує їх як запаси, цінності, можливості, джерела будь-чого, які можуть бути використані для досягнення цілей розвитку підприємства; «економічні ресурси» відзначаються потенційним характером їх можливого використання як обов'язкового компоненту будь-якої виробничої діяльності; а «фактор виробництва» – позначає реальне залучення до процесу виробництва товарів і послуг [22].

Досліджуючи детально дане поняття, виявлено, що в економічній літературі немає єдиного підходу до трактування сутності та економічної інтерпретації ресурсів, що можна пояснити тим, що досліджені автори характеризують різні види ресурсів, а не саму категорію.

Немає єдиного підходу науковців і до визначення сутності окремих видів ресурсів. Так, до прикладу проведено дослідження існуючих визначень поняття «фінансові ресурси підприємства» на основі виокремлення таких елементів поняття як ресурс, джерело, спрямування, мета використання (табл. 3).

Таблиця 3 – Аналіз підходів до трактування економічної сутності «фінансові ресурси підприємства»

Автори	Фінансові ресурси підприємства			
	Форма ресурсу	Джерело	Спрямування	Мета використання
1	2	3	4	5
Кірицька Г. Г. [23], Родіонова В. М. [11], Белодієвський В. Г. [24]	грошові фонди і надходження підприємства		виконання його фінансових зобов'язань і фінансування витрат	забезпечення розширеного відтворення
Коробов М. Я. [25], Василик О. Д. [26], Бууржавський Б. В. [27], Павлова К. В. [28], Бандурка О. М. [29]	власні і позичені грошові фонди цілового призначення	формується в процесі розпаді і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу		для статутних цілей підприємства
Мачагурович С. В. [30]	частину коштів підприємства у фондовій і нефондовій формах	з розпаді виробленого продукту, залучається до діяльності підприємства з різних джерел		забезпечення розширеного відтворення виробництва
Філімонович А. С. [31]	власний, позичений і залучений грошовий капітал		формування своїх активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності	одержання відповідних доходів і прибутку
Борщ Л. М. [32]	грошові активи підприємства	власних, позичених і залучених джерел фінансування	для формування активів підприємства, виконання фінансових зобов'язань, стимулювання працездатності підприємства, а також здійснення інвестицій (інших заходів)	з метою забезпечення подальшого ефективного розвитку підприємства
Улична М. І. [33]	закумульовані підприємством грошові кошти, матеріальним вираженням фінансових відносин на рівні господарських суб'єктів	що надходять у господарський обіг	для покриття потреб	
Викислав Ю. Б. [34]	сучасність фондів		забезпечення діяльності суб'єктів і здійснюється обіг в грошовій формі.	
Борщ А. Г. [35, с. 79]	запас реальних грошових коштів, якими підприємство може скористатися негайно		для виконання фінансових зобов'язань та здійснення витрат у процесі операційної та фінансово-інвестиційної діяльності	

По-елементне розкладання визначень численних науковців, що було досліджені (табл. 3) свідчить, що більшість науковців фінансові ресурси розуміє як сукупність грошових коштів, які можуть відрізнитися за правом власності (власні, позичені, залучені). А.Г. Борщ і М. І. Улична звужують розуміння поняття й акцентують тільки на тому, що це є акумульовані підприємством грошові кошти чи навіть тільки запас реальних грошових коштів, якими підприємство може скористатися негайно. Найбільш незрозумілим видається факт, коли формою фінансового ресурсу вказують «грошові нагромадження і доходи» [11,23,25,27], натомість виникає питання: «а кредити, залучені державні кошти чи кошти інших контрагентів хіба не можна назвати фінансовими ресурсами?»

Трактують дане поняття і як грошові фонди [13,25-30,34]. А.С. Філімонович розуміє під фінансовими ресурсами – грошовий капітал, вкладений у підприємство для одержання доходів і прибутку [31,с.13]. Термін «фонди» як організаційна форма руху коштів у звітності підприємства замінений на термін «капітал».

Розходяться думки вчених у формулюванні визначення стосовно джерел фінансових ресурсів, що дає можливість розділити їх на мікро- та макрорівні. До мікрорівня відносять фінансові ресурси від розподілу виробленого продукту, коштів від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що, на нашу думку, є найбільш вдалим. Деякі автори [23,30,34] пов'язують обсяг і склад фінансових ресурсів на макрорівні з вартісною структурою валового внутрішнього продукту, що дає можливість виявляти їх зв'язок із відновлювальними процесами.

Від використання таких ресурсів залежить ефективність діяльності підприємства, Л. М. Єріс [32] найповніше перераховує напрямки, куди вони вкладені – «це активи підприємства, виконання фінансових зобов'язань, стимулювання працівників підприємства, а також здійснення комплексу інших заходів».

Більшість взятих до уваги визначень даної дефініції не вказують на мету використання. Проте А. С. Філімоненков [31] метою використання цих ресурсів вбачає отримання прибутку чи доходу підприємства. Це досить обмежено, на відміну від мети, що передбачає виконання статутних цілей, забезпеченням розширеного відтворення, подальшого ефективного розвитку підприємства. Адже, зростання ефекту від використання ресурсів відповідно до мети доказує О. М. Масліченко [36].

Враховуючи сучасні умови розвитку підприємства, він пропонує дещо змінити парадигму оцінювання використання ресурсів. Крім цінності, яка включає вартість використаних ресурсів, або обсяг витрачених коштів на їх створення, слід враховувати їх відповідність стратегічним пріоритетам розвитку підприємства. Якщо ресурси повністю відповідають стратегії розвитку, то їх цінність для підприємства суттєво збільшується. І навпаки, якщо ресурси не відповідають стратегії, то навіть за умови витрачання на їх залучення значної суми грошових коштів, цінність їх буде незрівнянно малою.

Узагальнюючи підсумки аналізу даних визначень, варто підкреслити, що на наш погляд, фінансові ресурси не можна розглядати без комплексного врахування всіх виділених вище елементів цього поняття, як це зроблено деякими авторами в рамках представлених вище підходів.

Перш за все, фінансові ресурси використовуються з ціллю отримання позитивного ефекту, як правило, додаткового доходу, і таким чином, нарощують собою капітал компанії.

Базуючись на здійсненому аналізі, можна виділити наступні сутнісні ознаки фінансових ресурсів підприємства:

- представляють собою сукупність різних видів грошових коштів, які надійшли або надійдуть на підприємство за певний період в процесі реалізації продукції (товарів, робіт, послуг – операційна діяльність), основних і оборотних засобів (інвестиційна діяльність) і видачі зобов'язань (майнових і боргових – фінансова діяльність).

- формуються із власних, позикових і залучених джерел фінансування. Структура джерел формування ресурсів відображено в пасиві балансу підприємства.

- їх спрямування відображено в активі балансу підприємства.
- метою їх використання є виконання статутних цілей підприємства та одержання відповідних доходів і прибутку, забезпечивши цим розширене відтворення виробництва.

- опосередковують створення всіх елементів капіталу підприємства і їх кругообіг в натуральній і вартісній формах, а їх приріст забезпечує зростання капіталу підприємства.

- є важливою складовою фінансових ресурсів держави.

- володіють потенційною можливістю приносити дохід чи інший позитивний ефект економічного характеру. Разом з тим потенційна можливість приносити дохід реалізується в умовах їхнього ефективного управління.

- є об'єктом фінансових відносин на фінансовому ринку.

- як джерело доходу в підприємницькій діяльності є носіями фактора ризику, який пов'язаний з можливістю зниження або неотримання доходу, а також можливістю часткової чи повної втрати фінансового ресурсу. Як відомо, рівень дохідності знаходиться в прямій залежності від рівня ризику.

- являються носієм фактора ліквідності, під яким слід розуміти можливість реалізації за ринковою вартістю.

- представляють собою об'єкт часової переваги – перед фінансовими менеджерами завжди стоїть альтернатива часової переваги використання фінансових ресурсів, залежно від вибору активу, куди вкладено кошти.

На основі виявлених сутнісних ознак можна стверджувати, що фінансові ресурси підприємства являють собою сукупність засобів, що утворюються в результаті розподільних і перерозподільних фінансових відносин, що забезпечують відтворювальний процес з метою стійкого розвитку підприємства та використовуються у розвитку виробничо-господарського процесу, являючись капіталом у його грошовій формі.

Відповідно, враховуючи попередньо викладені думки, ресурси підприємства розглядаємо як засоби та можливості досягнення цілей діяльності, які є контрольовані цим підприємством і дозволяють розробляти та реалізовувати стратегії, орієнтовані на підвищення ефективності його функціонування. Таке трактування дефініції вважаємо відповідним для наступного окреслення їх ролі як об'єкта системи корпоративного управління підприємством.

Система корпоративного управління визначається як сукупність елементів (органів управління і координації, норм, принципів, правил та ін.), взаємозв'язків і відносин між ними, призначена для здійснення процесу корпоративного управління. Вважаємо за доречне додати до її складу ресурси, адже за підходом Дж. Харінгтона [17] для досягнення ефективної роботи підприємства необхідно навчитися правильно і творчо управляти п'ятьма основними елементами, притаманними будь-якій організації: процесами, проектами, змінами, знаннями і ресурсами. При цьому, поняття ресурси науковець розглядається в широкому розуміння, як всі види активів компанії.

Система корпоративного управління як організація являє собою відкриту динамічну систему, вбудовану в середовище підприємства, з яким вона знаходиться в стані постійного обміну. На вході вона отримує ресурси із зовнішнього (для неї) середовища, на виході вона віддає в зовнішнє середовище (для неї) створений продукт – управлінське рішення, - імпульс, який спрямований на адекватну реакцію, розвиток всього підприємства. За своєю суттю вихідний продукт системи корпоративного управління є також ресурсом для іншої системи корпорації.

Процес функціонування системи корпоративного управління як організації може бути представлений трьома основними підпроцесами (складовими процесу функціонування):

- 1) отримання ресурсів із зовнішнього (для системи корпоративного управління) середовища;
- 2) перетворення ресурсів в готовий продукт як результат дій з ресурсами та інша форма ресурсів - рішення чи вплив на фінансово-господарські процеси підприємства, отримання економічних та соціальних результатів;
- 3) передача виробленого продукту в зовнішнє (для системи корпоративного управління) середовище.

При цьому ключову роль виконує процес управління, який підтримує відповідність між цими вищенаведеними процесами, а також мобілізує і внутрішні ресурси самої системи на здійснення цих процесів. А отже, теорія і практика ефективного управління в спрощеному вигляді дозволяє зазначити, що основу діяльності, а відповідно одним з базових об'єктів системи корпоративного управління виступають саме ресурси (рис. 2).

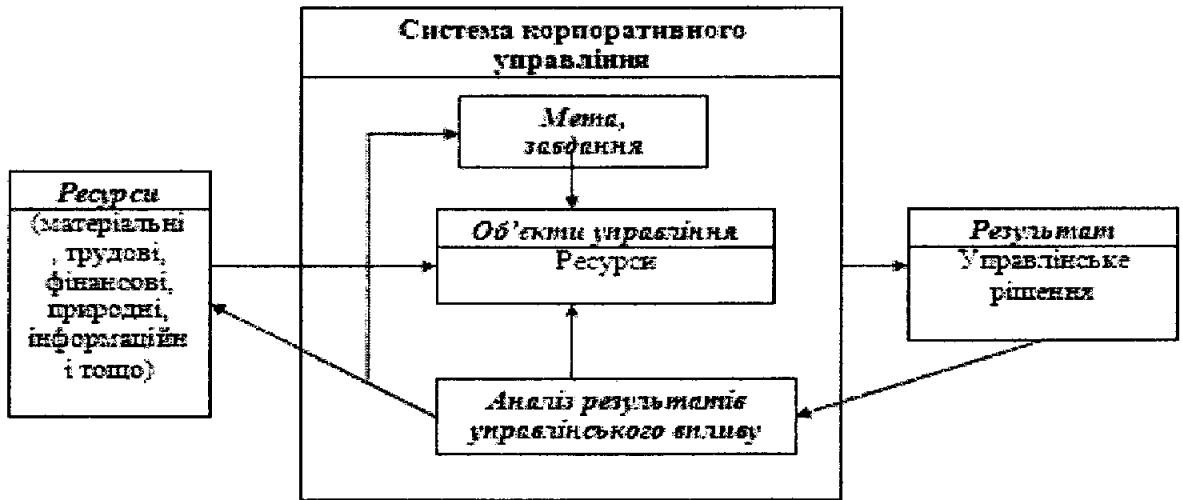


Рисунок 2 – Ресурси як базовий об'єкт системи корпоративного управління підприємства [розроблено автором]

Зазначимо, що управління в організаційних системах розглядається насамперед як процес перетворення інформації: інформація про об'єкт управління сприймається керуючою системою, переробляється відповідно до тієї чи іншої мети управління та у вигляді керуючих впливів передається на об'єкт управління. Система корпоративного управління як кібернетична система з керуванням включає: керуючу систему (систему управління), об'єкт управління (ОУ), систему зв'язку.

Слід відзначити, що в наведеній на рис.2 схемі, привертають до себе увагу процеси, здійснювані на входах і виходах, які забезпечують відповідність системи корпоративного управління та внутрішнього середовища підприємства. Їх реалізація підпорядкована забезпеченню довгострокової готовності системи адаптуватися до змін зовнішнього оточення, тобто до потреб самої корпорації. Відповідно, основним управлінським завданням в процесі корпоративного управління є досягнення потрібного суб'єкту управління розподілу ресурсів підприємства. При цьому, під розподілом ресурсів розуміється, як безпосереднє отримання ресурсів від підприємства, так і непряме - шляхом направлення ресурсів підприємства до тих чи інших діючих чи потенційних учасників.

Так, наприклад, метою міноритарних акціонерів в більшості випадків є отримання дивідендів від одного з підприємств, що входять до корпорації. Але, в той же час, метою великого акціонера може бути просто здійснення господарської діяльності корпорацією або, наприклад, закупівля сировини і матеріалів у певних постачальників, від чого акціонер може мати матеріальну вигоду безпосередньо від роботи підприємства, що постачає сировину й матеріали.

Відповідно, на процес розподілу ресурсів підприємства мають безпосередній вплив застосовувані завдання управління. Адже, мета і завдання системи корпоративного управління виступають тими обмеженнями, які формують так звані зобов'язуючі зв'язки (як прямі, так і зворотні), зокрема, певні ліміти ресурсів, методи переробки інформації в системі, організаційна структура системи і т.п.

Типологізація завдань системи корпоративного управління та формування суті конкретного виду наведена у таблиці 3.

Таблиця 3 – Типологізація завдань системи корпоративного управління

Типи завдань	Суть завдання
1	2
Визначення мети	визначення необхідного стану та поведінки системи
Стабілізація	утримання системи в існуючому стані в умовах зовнішніх впливів, наприклад, оптимізація організаційна структура корпорації дозволяє скоротити витрати як на загальне управління, так і на окрему виробничу діяльність, оскільки скорочується кількість передавальних ланок при доведенні управлінського рішення;
Виконання програми	переведення системи в необхідний стан відповідно до задаваної програми, наприклад, застосування системного підходу при вирішенні будь-яких завдань дозволяє охопити і вирішити проблему цілком, а не окремі її компоненти, що дозволяє усувати проблеми один раз, не витрачаючи в майбутньому ресурси на повторне рішення проблеми
Стеження (моніторинг)	забезпечення необхідної поведінки системи в умовах, коли завдані зміни керівників величезні навіздою або зникнуть, тобто загальна програма не розраховується заздалегідь, а визначається поведінкою спостережуваного об'єкта
Оптимізація	утримання або переведення системи в стан з екстремальною значущими характеристиками при заданих умовах і обмеженнях

Сформовано автором

З метою збалансування ресурсів системи корпоративного управління для відповідності стратегії підприємства проектування ресурсної моделі їх розподілу всередині системи доцільно здійснювати в наступній послідовності:

- 1) Постановка цільових завдань, встановлення показників діяльності та показників центрів відповідальності на основі організаційної системи.
- 2) Розробка основних процесів або операцій за поставленими завданнями в рамках системи. Структурування процесів і операцій здійснювати на підставі ISO, тарифно - кваліфікаційних довідників, виробничих технологій при проектуванні організаційної системи тощо.
- 3) Проектування обсягів діяльності у встановлених показниках.
- 4) Встановлення факторів розподілу ресурсів за показниками результативності та ефективності діяльності внутрішньоструктурних підрозділів та співробітників на підставі причинно - наслідкового аналізу або інших обраних методів.
- 5) Розробка механізму впливу на синергію ресурсів, на фактори розвитку внутрішньоструктурних підрозділів, роботу окремих співробітників.

Розподіл функціональних ресурсів здійснювати пропорційно розрахунку кількісних, якісних та інших факторів, що визначають споживання ресурсів внутрішньоструктурними підрозділами, співробітниками.

**Висновки.** Аналіз поняття ресурсів підприємства, визначення їх ролі як об'єкта системи корпоративного управління, проведений в даному дослідженні спричиняє отримання адекватної системи корпоративного управління ресурсної системи, визначає спрямування вектору залучення та використання ресурсів на результативність та ефективність діяльності; дозволяє оптимізувати витрати ресурсів залежно від орієнтованості на прибутковість та зміцнення ринкових позицій, конкурентної здатності. Окрім того, ресурсний потенціал підприємства сприяє підвищенню вартості бізнесу в цілому.

#### Література

1. Советский энциклопедический словарь / под ред. А. М. Прохорова – М.: «Советская энциклопедия», 1980. – 1600 с. с ил.
2. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохорова - изд-е 2-е, перераб. и доп. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998 – 1456 с.: ил.
3. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна – 4-е изд., доп. И перераб. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
4. Блэк Дж. Экономика: Толковый словарь. Англо-русский. – М.: ИНФРА-М, Изд-во «Весь Мир», 2000, 840 с.
5. Родников А. Н. Логистика: Терминологический словарь. 2-е изд-ние, испр. и дополн. – М.: ИНФРА-М, 2000 – 352 с.
6. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. 3 / Ред-кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Академія, 2002. – С. 206.
7. Перезова І.В. Теоретичні засади економічної сутності категорії „прибуток”/ Ірина Володимирівна Перезова// Формування економічних відносин в умовах становлення ринку. Збірник наукових праць ТАНГ. Випуск 5. – Тернопіль. Економічна думка. 2000. – С. 27 – 39.
8. Гросул В. А., Филипенко О. М. Структуризація ресурсного потенціалу підприємств [Електронний ресурс] / В. А. Гросул, О. М. Филипенко // Бізнес-Інформ. – № 12 – 2013. – Режим доступу до журнал.: [http://www.business-inform.net/pdf/2013/12\\_0/192\\_197.pdf](http://www.business-inform.net/pdf/2013/12_0/192_197.pdf)
9. Предеін А. М. Роль ресурсів у стратегічному управлінні підприємствами [Електронний ресурс] / А. М. Предеін // Бізнес-Інформ. – № 9 – 2012. – Режим доступу до журнал.: [http://www.business-inform.net/pdf/2012/9\\_0/318\\_325.pdf](http://www.business-inform.net/pdf/2012/9_0/318_325.pdf)



10. Сметанюк О. А., Василенко Ю. В. Організація управління фінансовими ресурсами в системі ефективного функціонування підприємств в сучасних умовах [Електронний ресурс] / О. А. Сметанюк // Режим доступу до журналу: [http://www.rusnauka.com/35\\_OINBG\\_2012/Economics/10\\_122077.doc.htm](http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Economics/10_122077.doc.htm)
11. Финансы / Под ред. В.М.Родионовой. – М.: Финансы и статистика. – 1995. – 430 с.
12. Шталь Т. В. Комплексна оцінка ресурсного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі : дис. ... канд. екон. наук: 08.07.05 / Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х., 2006.
13. Александрова М.М. Фінансові ресурси, підходи до розуміння та визначення // Вісник ЖДТУ. – № 1(39). – 2007. – С. 434-438
14. Коноплінська В. А. Економічний тлумачно-термінологічний словник / В. А. Коноплінська, Г. І. Філіна. – К.: КНТ, 2007. – 580 с.
15. Огорокова Л. Г. Ресурсный потенциал предприятий / Л. Г. Огорокова. – СПб., 2001. – 293 с.
16. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста / С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір; [за ред. проф. С. М. Гончарова]. – К.: ЦНЛ, 2009. – 264 с.
17. Харингтон Дж. Совершенство управления ресурсами / Дж. Харингтон.; пер. с англ. А. Л. Раскина, В. В. Шахлевича; Под науч. ред. В. В. Брагина. – М.: РИА «Стандарты и качество», 2008. – 352 с.
18. Новицький В. Є. Економічні ресурси цивілізаційного розвитку : навч. посіб. – К.: НАУ, 2004. – С. 31.
19. Основы экономической теории: підручник / За заг. ред. О. О. Мамалуя. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – С. 133.
20. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник: [У двох томах] / [С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій]. – [Т. 1 / За ред. С. В. Мочерного]. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
21. Терещенко С. І. Ресурсний потенціал підприємства: функції та структура / С. І. Терещенко // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2012. – Вип. 2(58). – С. 191–196.
22. Гросул В.А. Ресурси підприємства: теоретичне осмислення сутності [Електронний ресурс] / В. А. Гросул // Бізнес-Інформ. – № 7 – 2013. – Режим доступу до журналу: [http://www.business-infom.net/pdf/2013/7\\_0/236\\_242.pdf](http://www.business-infom.net/pdf/2013/7_0/236_242.pdf)
23. Финансы предприятий / За ред. д.е.н., проф. Г.Г.Кирейцева. – К.: ЦУЛ. - 2002. - 268 с.
24. Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы. – М.: ИНФРА, 1998. – 296 с.
25. Коробов М.Я. Финансово-экономический анализ деятельности предприятий. – К.: Знання. – 2000. – 380 с.
26. Василик О.Д. Теорія фінансів. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.
27. Буряковский В.В. Финансы предприятий : Учебное пособие / В.В. Буряковский , В.Я. Кармазин, С.В. Каламбет ; под ред. В.В. Буряковского . – Днепр : Пороги, 1998. – 246с.
28. Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави: монографія. – К.: "НІОС", 1997. – с.24.
29. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємств / Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П.І., Петрова К. Я. - 2-е вид. Перероб. і допов. - К.:Либідь, 2002. - 384 с.
30. Хачатурян С.В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С.77- 81.
31. Филимонов А.С. Финансы предприятий. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 280 с.
32. Єріс, Л. М. Управління фінансовими ресурсами підприємств переробної галузі Сумської області [Текст] : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит / Л. М. Єріс ; Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми : [Б. В.], 2004. – 252 с.
33. Улична М.І. Сутнісні характеристики та класифікація фінансових ресурсів підприємства // Наукові праці Кіровоградського національного технологічного університету. Випуск 7 Частина 2. – 2005. – С. 451-454
34. Винслав Ю. Развитие интегрированных корпоративных структур в России / Ю.Б. Винслав, В.Е. Дементьев, А.Ю. Мелентьев, Ю.В. Якушин // Российский экономический журнал. – 1998 – № 11-12.
35. Масліченко О.М. Особливості ресурсного забезпечення розвитку підприємств [Тези] <http://www.google.com.ua/url?url=http://www.kneu.kiev.ua/data/upload/publication/main/ua/717/ewf9u32u494u.doc&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ei=6Dl0VP-vN e7ygPK54D4Cw&ved=0CBMQFjAA&sig2=NcPn5Mck8phYrR2dJq8Azg&usg=AFQjCNHiNaxdFm40ztz1A0XzkzQjZuha0g>

Стаття надійшла до редакції 10.10.2015р.  
Рекомендовано до друку д.е.н., проф. Перезовою І.В.